

Petinšestdeset let Gorenjskega muzeja (35)

Slikoviti pogledi s Kranjskega

DDR. DAMIR GLOBOČNIK

GORENJSKI
MUZEJ

Italijanska beseda veduta pomeni pogled. Slovar slovenskega knjižnega jezika pojasni izraz veduta na naslednji način: »mesto, pokrajina ali njun del, ki se vidi z določene točke« (SSKJ, Ljubljana 1994, str. 1497). V umetnostnozgodovinski terminologiji se izraz veduta v širšem pomenu uporablja za upodobitve naselij ali posamičnih arhitektur v različnih likovnih tehnikah, v ožjem smislu pa so z njim zajeta predvsem dela v grafičnih tehnikah.

Prve načrtno nastale upodobitve gorenjskih krajev so iz 17. stoletja. Kranjski plemič in polihistor Janez Vajkard Valvasor je objavil bakrorezne upodobitve

kranjskih mest, trgov, gradov in samostanov v Topografiji sodobne vojvodine Kranjske (1679) in 11. knjigi Slave vojvodine Kranjske (1689).

Vedutno slikarstvo je vrhunec doživel v prvi polovici 19. stoletja. Zaradi porasta realističnih tendenc v likovni umetnosti in novih, cenejših tiskarskih tehnik (litografija, jeklorez) so bile krajinske in vedutne upodobitve glede dokumentarnih podrobnosti natančnejše in zanesljivejše. Pomemben vpliv na vedutno slikarstvo so imeli romantično zanimanje za naravne znamenitosti, preteklost in krajevne posebnosti domače dežele ter razvoj železnic in začetki

turizma. Ni naključje, da je bil med gorenjskimi kraji v 19. stoletju najbrž najpogostejše upodobljen Bled.

Založniki so izdajali albume, posamezne liste in suite (serije vedut, izdelanih v enaki tehniki in enaki velikosti), ki so bile namenjene meščanskemu občinstvu. Suite so večinoma poimenovali po njihovih založnikih. Izhajale so v mapah oziroma snopičih s po nekaj vedutami v skupni ovojnici. Večina suit je bila natisnjena v novi tehniki litografije oziroma kamnotiska. Vedute so bile sprva ročno kolorirane, pozneje pa tonirane.

Wagnerjeva suite je poimenovana po risarju,

Ena od dveh Wagnerjevih litografij Bleda

topografu in založniku Jožefu Wagnerju (1803–1861), ki je od leta 1836 deloval v Celovcu. Izdal je dve zbirki vedut s Koroškega in zbirko tridesetih vedut s Kranjskega. Wagner je bil tudi avtor večine predlog in litograf. Listi s kranjskimi vedutami so izhajali v mapah s po tremi listi

od 1842 do 1848 pod naslovom Malerische Ansichten aus Krain (Slikoviti pogledi s Kranjskega). Wagnerjeva suite je v faksimilirani izdaji izšla leta 1970. Izbor Wagnerjevih vedut si je mogoče ogledati v prvi sobi stalne razstave Prelepa Gorenjska v gradu Khislstein v Kranju.